

Risale-i Nur ve İlm-i Mantık

Mantık ilmi, binlerce yıl önce bulunmuş ve geliştirilmiş, pozitif bilimin de kesin ve net olarak kabul ettiği bir ilimdir.

Mantık ilminin can damarı ise "kıyas"tır. Kıyas bir mantıkçının olmazsa olmazıdır. Kısaca mantık, "akıl yürütme yöntemleri ile bilmediği bir meseleyi, gözlemediği, deneysel olarak ispatlamadığı, varlığından kesin olarak emin olmadığı bir şey hakkında kesin bilgi sahibi olmak" şeklinde tanımlanabilir.

Aristo'nun kıyas hakkındaki şu sözü de dikkate şayandır: "Kıyas bir sözdür ki, kendisine bazı şeylerin konulmasıyla, bu konulan şeylerden başka bir şey, sadece bunlar nedeniyle zorunlu olarak çıkar". Üstad Bediüzzaman Hazretleri de mantık ilmindeki "kıyas"a çokça başvurmuştur. Risale-i Nur'daki ispatların büyük çoğunluğu kıyas yöntemi ile halledilmiştir. Hatta Bediüzzaman, mantık ve kıyas ile ilgili "Kızıl İcaz" isimli münhasır ilmî bir eser dahi yazmıştır. Öyle ki Cenâb-ı Hak insana kıyas ile kendisini bulabilmemiz ve tanıyabilmemiz için sayısız cihazat vermiştir. Bunlardan en bilinen ve en mühimmi bir Vahid-i Kıyasî olan "ene" dir. Bundandır ki, kıyas hakkında hepimizin az veya çok malûmatı var. Ancak biz konuyu tamamen matematiksel olarak izah edip bilimsel olarak meseleye yaklaşacağız. Ancak konuyu aşırı matematiksel ifadelerle boğup sıkıcı hale getirmemeye gayret edeceğiz.

Kıyas yönteminde “önerme” denilen bir kavram vardır ki kıyasın bel kemiğidir. Meselâ “Bütün çiçekler güzeldir” cümlesi bir önermedir. Bu önerme ile bağlantılı başka bir önerme daha söyleyelim: “papatya bir çiçektir”. Burada birinci önerme “Büyük Önerme” (kübrâ), ikinci önerme ise “Küçük Önerme” (suğrâ) olarak tesmiye edilir. Bir de “sonuç önermesi” vardır ki bizi gayemize ulaştıracak cümle burada sarf edilir. Çiçek örneğinden hareketle, bu örneğin sonuç önermesi “O halde papatya güzeldir” cümlesi ile ifade edilir. Bir meselenin çözümünde kıyas yöntemi kullanılırken birden fazla kübrâ ve suğrâ kullanılabilir. Bu tip ispatların yapılması zor olsa da en etkili kıyas yöntemi budur. Üstad Hazretleri genel itibar ile bu yöntemle hakikatleri ispat eder. Risalelerde geçen “madem bu böyledir,” şeklindeki cümlelerin herbiri birer önermedir. Ve “o halde hiç mümkün müdür ki bu böyle olsun..” şeklinde devam eden cümleler de sonuç önermeleridir. Buna bir örnek verelim:

“Evet, madem insan fitraten bir cemâl-i bâkîye müştak ve muhib bir surette halk edilmiştir. Ve madem bâkî bir cemal, zâil bir müştâka razı olamaz. Ve madem insan bilmediği veya yetişemediği veya tutamadığı bir maksuddan gelen hüzün ve elemden teselli bulmak için, o maksudun kusurunu bulmakla, belki gizli adâvet etmekle kendini teskin eder... Elbette ve her halde insan bir dâr-ı bekâya (sonsuzluk alemi) gidecek ve bir hayat-ı bâkiyeye (sonsuz hayat) mazhar olacaktır. (elde edecektir)” (Lemalar)

Bu cümlede Üstad Hazretleri “madem.. madem..” lerle kübra ve suğrâ kaziyeleri (küçük ve büyük önermeler) kurmuş ve nihayet olarak ispatını sonuç önermesi olan “Elbette ve her halde..” cümlesi ile tamam etmiştir. Bu ve buna benzer daha pek çok muazzam kıyas silsileleri ile muazzam ispatlar Risale-i Nurda mevcuttur. Risale-i Nurdaki mantık ilmini anlamak, Risale-i Nurları daha iyi anlayabilmek ve idrak edebilmek açısından fevkalâde önem teşkil etmektedir.

Akif ARSLAN